

savremene čulnosti, date i kroz pokušaj psihološke anatomije polova. Ta obezluđena senzualnost preliva svu mahovitost tela i ritualnom manifestacijom izgleda pročišćeno komunikativna. Tome, svakako, doprinosi i filtrirana verbalnost, jezik na granici reči, izvoran do primitivne.

Pina Bauš mahnito razigrava poemu erotičnih primesa o katalizmičnom vremenu koje će iz utrobe savremene epohe pobaciti invaliditete čulnosti. Takav pokret elementarne siline, uz muziku Bele Bartoka kao vernog telohranitelja, ne dopušta fosilno okamenjavanje asocijacija. Taj asocijativni svemir je, međutim, kultivisan po površini svesti, dok njenim ponorima i dalje batrga začaureni patrijarhat erosa. To prskanje asocijacija u »senzualnoj epohi« se često doživljava kao nasilje nad pokretom u trenu rasprskavanja. Tad pokret liči na svet objekata nadrealističkog iluzionizma, koji se ritmovima zamiravanja, napušten od sopstvene mašte i sna, objektivira: »apsolutno neverovanje kao neumitnost apsolutne vere«. Pokret, ipak, ostaje ogoljen i neđužan na tom putu, jer nosi sobom tu divnu, neumitštvu, a besciljnu moć Uobraženja. Upravo to je onaj paradoksalni horizont mogućnosti, koji nas do srži obuzima kad igra, kao u Boba Vilsona, u koreografiji Endi de Grotta, ostaje bez kraja, vraća se ishodu i počinje iznova, a na koji, na žalost, Pina Bauš nije izronila, mada je njeno prisustvo prepoznatljivo s druge strane tog čarobnog horizonta.

Sve što je život, a pokret naročito najjnskonskije je, jer zrači kao otkriveni dan, sve to izmiče ovoj dramski bujnoj scenaciji i vrtoglavo se zariva u neistražene tajne, erotski mističizam, zagonetku čežnjivog ništavila... Krhak je taj put telesnog, ma koliko imaginativan da bi manifestovao oblik ovog »Pininog sna« koji se tako lomi u mahovitosti senzitivnog beznada, a tu tek sabira za ekstatičniji nastavak! Poslednji pokret ionako ponovo pripada početku, a pronalazači ishoda možda su čarobnjaci uhvaćeni u sopstvene lavirintne mehanizme u samom jezgri telesne entuzijastike moderniteta. To je, možda, ona nejasna mrlja u ovoj delirijumskoj poetici pokreta baletske trupe iz Vupertala i Pine Bauš, koja je, neosporno, jedna od najzanimljivijih ličnosti avangardnog pozorišnog spektra.

Uostalom, zar i vreme nije »većito dete koje se zagonetno igra, a da nikad nema gospodara igre« (Alekselos).

likovni notes

Piše: Sava Stepanov

XVII LIKOVNA JESEN — »Trenutak jugoslovenskog slikarstva '77 — Mlada generacija« Gradski muzej, Sombor, oktobar—novembar 1977.

U Somboru je otvorena ovogodišnja, sedamnaesta Likovna jesen pod nazivom **Trenutak jugoslovenskog slikarstva '77 — mlada generacija**. Žiri kojem je predsedavao Dragoslav Dorđević, viši kustos Muzeja savremene umetnosti, pozvao je na ovu izložbu ukupno 34 slikara mlađe generacije (četvorica se nisu odazvali). Sve su to, iako mladi, već afirmisani slikari s podužim spiskovima samostalnih i kolektivnih izložbi.

Ovakvo koncipirana izložba nameće nekoliko teza za razmišljanje o savremenom likovnom trenutku. Prva bi bila teza o potpunom trijumfu figuracije novog realizma. Iako su na izložbi prisutni slikari apstraktnih opredeljenja (Numankadić, Fišter, Jokačević, Toumin, Matevski, Kuduz), polarizujuća konfrontacija se ne nameće u smislu borbe apstrakcija (staro=regresivno) — figuracija (novo = avangardno), pošto je konačno postalo jasno da se radi o borbi u pristupu jednom te istom svetu — savremenoj stvarnosti posmatranoj kroz slikarsko-umetničku prizmu. Inače, predstavnici figurativnog novog realizma ne zasnivaju svoju likovnu delatnost na tradicionalističkim postulatima, ali je, isto tako, sigurno da među ovim slikarima ne vlada ni atmosfera avangardističkog stava u smislu bunta. Figuracija svoje osnovno ishodište nalazi u fotografiji. Stoga rezultati mogu biti dvojaki: ili će predmet biti interpretiran ili će nam umetnik ponuditi njegovu potporu i o njemu stvoriti novi mit. U novofiguracijskim nastojanjima evidentnim na ovoj izložbi, lako se uočava opšta težnja ka perfekciji i virtuozičnosti izvođenja, što je, svakako, posledica sveprisutnog uticaja foto-realizma. Naravno, ovaj uticaj je ponajviše afirmisan u slikarstvu samih foto i superrealističkih nastojanja, među kojima antologijski značaj ima delo Jadranke Fatur, svakako najdoslednijeg predstavnika ovih tendencija u nas. U izloženim delima ostalih poslenika radikalnih oblika realizma (Muljević, Blanuša, Obralić) ta ubedljivost nije toliko afirmativna, ali je i celokupna akcija upravljena ka drugačijem shvatanju superrealističkog tretmana. Jednoj grupi izlagača (Jakelić, Kaularić-Atač, Mojović, Tomić i Miletić) super-

realistički tretman je samo povod, a nikako i krajnji cilj. U ovu grupu spada svakako i slika, zajednički rad Cetkovića i Damjanovskog. Gvardijančić, Zec, Pajević, Novinc, Jesih i Rubens Korubin — svaki na svoj način, interpretiraju realističko shvatanje, transformišući ga ka sentimentalno-nostalgicnim rezultatima. Od vođovodanskih slikara na ovoj izložbi zastupljeni su Dušan Todorović, Milan Kešelji i Dragan Stojković. Osobenošću likovnog jezika, Todorović i Kešelji su među najzapaženijim izlagačima, tim pre što se izdvajaju iz opštevladajućih tendencija perfekcionizacije slike. Ponuđena dela mladog somborskog slikara Stojkovića nemaju snagu dostojnu za ovako eminentan skup.

CRTEŽI UROŠA STEPANOVA
Likovni salon Tribine mladih
Od 26. septembra do 8. oktobra

Uroš Stepanov pripada mlađoj generaciji jugoslovenskih slikara i umetnika, koji su se odlučili da svoju umetničku avanturu i egzistenciju nastave u inostranstvu. Stepanov od 1966. godine živi i radi u Švedskoj. Tamo je postigao određenu afirmaciju, a od 1969. godine je redovan član Udruženja likovnih umetnika Švedske. U slikarskom smislu, Stepanov je autodidakt ali, na sreću, to nije opteretilo ovoga umetnika i u stanju smo da konstatujemo poduži spisak izložbi širom sveta, od kojih ćemo spomenuti one u Stokholmu, San Francisku, Kopenhagenu, Berlinu i mnoge priređene u većim švedskim gradovima. Vezu s domovinom i našom likovnom publikom Stepanov brižno održava. Posle tri godine on ponovo izlaže na Tribini mladih. Za razliku od izložbe slika priređene u istom prostoru 1974. godine, sada nam se predstavlja serijom crteža.

Crteži su rađeni kombinovanom tehnikom i čine duhovit splet uspešne primene tuša, kolaža i boje. Crpeći inspiracije iz svoje okoline, umetnik usmerava sopstvenu crtačku akciju u analitičkom smeru. Predmet njegovog istraživanja su nekoliko egzistencijalnih kategorija, među kojima se, kao dominantna, nameće odnos čovek — prostor. Transkribovano na jezik likovnosti — Stepanov figuru postavlja u predeo-prostor čija je krajnja karakteristika u svojoj likovnoj suštini apstraktna. Ispitivanje dejstva figura kao razloga formiranja plastične celine, na taj način, izrasta u osnovnu odrednicu celokupne akcije.

Koncepcijski sklop ovih crteža je u osnovi veoma jednostavan. Figura ima dominantnu funkciju centralnog motiva. Veoma često se dešava da tu funkciju u okvirima kompozicionog miljea prime i elementi koji su iskustvom predodređeni da deluju u smislu pikturnih detalja. Oko centralnog motiva gradi se dinamična kompozicija formirana sigurnom, pomalo razigranom linijom i pomenutim kolorističkim i kolažnim intervencijama, kojima Stepanov veoma duhovito manipuliše. Zbog učešća ovih necrtačkih elemenata u stvaralačkom postupku, nameće se zaključak o neautohtonom obliku crteža, ali se zbog dominirajuće uloge linije, zbog koncentrisanosti celokupne koncepcije baš na liniji, ovi crteži mogu posmatrati kao zasebna i nezavisna pojava.

»poljac« — časopis za kulturu, umetnost i društvena pitanja

uređuju: Iazar bojančević, milan dunderski, slavko gordić, vičazoslav hronjec, dragan koković i jovan zivlak (glavni i odgovorni urednik) tehnički i likovni urednik cvetan dimovski / sekretar radmila gikić / članovi izdavačkog saveta: janoš banjai, bosiljka bojanić, cvetan dimovski, nedeljko terzić, Iazar elhart, ksenija maricki gadanski, slavko mišković, julijana palfi, jordan pešić, jožef ric, milan stanić (predsednik), jovan zivlak i pero zubac / izdaje tribina mladih, novi sad katolička porta 5. telefon 28-765 / osnivač pokrajinska konferencija saveza socijalističke omladine vojvodine / rukopis slati na adresu: redakcija »poljac«, novi sad, poštanski fah 190 / godišnja pretplata 60 dinara, za inostranstvo dvostruko / žiro račun 65700-603-992 kod novosadske banke u novom sadu / lektor zorica stojanović / korektor simon grabovac / meter milenko veljkov / štampa »prosveta« novi sad, stevana sremca 13. na osnovu mišljenja pokrajinskog sekretarijata za nauku i kulturu broj 413-152/73 časopis je oslobođen poreza na promet proizvoda i usluga.